

MANUÁL K DEBATĚ PO ÚNIKOVÉ HŘE

**MADE IN
KAMBODŽA**

CÍLE PROGRAMU - CO BY STUDENTSTVO MĚLO DOKÁZAT:

- Definovat globální a lokální problém.
- Rozlišit pojmy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce.
- Vyjmenovat 2 rozvojové oblasti, které jsou příjemcem rozvojové spolupráce.
- Být si vědom/a propojenosti současného světa - uvést příklad situace, kdy problém na lokální úrovni přeroste do globálního problému.
- Uvést příklad několika SDGs.
- Uvést příklady vlastního chování, které přispívá k řešení globálních problémů.
- Uvést příklad, jakým mohou velké firmy přestat přispívat ke klimatické krizi či ke špatným pracovním podmínkám.

0. Průběh debaty

- V průběhu debaty se s žáky vracíme k jednotlivým situacím, vysvětlujeme jejich význam, ptáme se na jejich názor, uvádíme další příklady.
- Na diskuzi je 45- 60 minut, pravděpodobně nestihneme všechny části diskuze.
- Můžete se studentstva zeptat, jestli dávají přednost diskuzi o fast fashion nebo o kácení pralesů.
- Udělejte se studenty kruh.
- Usnadnění debaty: Studenti si na lepící štítky napíší svoje jméno.

Aktivita SDG

Na konci diskuze o každém kole bude studentstvo vybírat SDG, které v problematice vidělo. (použijte karty A4 s jednotlivými SDG)

1. Úvodní kolečko: Pocity a zážitky z hraní (5 min)

Vyzvěte studenty ať postupně všichni stručně řeknou svůj názor, okomentují pocity. Nabídněte jim možnost hru sami pro sebe nějak shrnout. Mohou říct jednu větu nebo se stručně vyjádřit, slovo by měl dostat každý, ale pokud nechce mluvit, nenuťte ho k tomu.

Doplňující otázky:

- **Jak se vám hrálo?**
- Jak vám sedla **vaše postava**? Byla vám sympatická?
- Jak se vám dařilo se s postavou ztotožnit?
- Lákalo by vás stát se touhle postavou ve skutečnosti? Co ostatní postavy? Byl pro vás někdo záporák?
- **K jakým výsledkům jste došli?**
- **Co nového jste se naučili, dozvěděli, zažili?**

2. Humanitární pomoc vs. rozvojová spolupráce (5 min)

Cíl: Studenti jsou schopni rozlišit oba pojmy

Proč myslíte, že se hra odehrá zrovna v Kambodži?

- až studentstvo vyčerpá důvody, které ho napadnou (chudá země, hodně problémů, kácení pralesů...),

→ **důvod je ještě jeden a týká se vztahu České republiky a Kambodži - ČR má s Kambodžou navázanou rozvojovou spolupráci**

- objasnění pojmů **Rozvojová spolupráce x humanitární pomoc**

• **Jaké problémy vyžadují humanitární pomoc?**

- AKUTNÍ záchrana lidských životů (přírodní katastrofy - požáry, tornáda, povodně, zemětřesení+ války...)
- potřeba odborníků na poskytnutí rychlé pomoci + dobrovolníci
- všimli jste si některých takových situací ve hře?

• Jaké problémy řešíme prostřednictvím rozvojové spolupráce?

- předcházení problémů
- součást zahraniční politiky, diplomacie, navazování vztahů
- 80 % vláda
- 20 % neziskovky, charity, soukromí dárci
- daly by se tak řešit některé problémy ve hře?

- ČR má spolupráci navázanou i s evropskými zeměmi. Tipli byste si s jakými?
Bosna a Hercegovina, Moldavsko (Gruzie), dále Etiopie a Zambie:

https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/prioritni_zeme_2018_2023/index.html

České projekty uskutečněné v Kambodži. Doporučujeme projít si seznam a zapamatovat si 2, 3 projekty které vás osloví. Jedná se o projekty ze všemožných oblastí, hodně jsou zastoupeny projekty z oblastí vzdělávání, zdravotnictví a zemědělství.

<https://www.czechaid.cz/aktivity/kde-a-jak-pracujeme/kambodza>
https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/prioritni_zeme_2018_2023/index.html

3. Globální a lokální (problémy) (5 min)

Co to je globalizace?

= rozšíření urč. jevu po celé zeměkouli. Dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces, který rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí i myšlenek přes hranice států a kontinentů.

Lokální = místní, vztahující se k urč. místu

Zeptat se studentstva, zapisovat na flipchart/tabuli:

- Co znamená globální propojenost pro nás jako pro občany ČR v každodenním životě?
- Jaké jsou výhody a nevýhody globalizace?

Výhody:

snadnější cestování, kontakty mezi kulturami, mezinárodní obchod, nové technologie, úspora času

Nevýhody:

globalizovaná ekonomika vyvolává nejistotu, glob. korporace berou zisk menším místním podnikům, vykořisťování zaměstnanců z chudších zemí,, mizející kulturní diverzita

Doplňující otázky: Můžeme zapisovat na flipchart a označovat G/L

- **Jaké jste ve hře viděli problémy?**
- **Jaké problémy musely řešit vaše postavy?**
- **Jaké z nich jsou lokální a jaké globální?**

- jaký je mezitím rozdíl?

- může být nějaký problém lokální i globální zároveň?

- Napadají vás nějaké podobné lokální problémy i od nás z ČR? Mohou mít i globální dopad? (požár v Českosaském Švýcarsko, povodně, otrávená Bečva)

4. Cíle udržitelného rozvoje (SDG)

S rostoucí propojeností světa souvisí i tzv. globální cíle stanovené OSN k dosažení udržitelné budoucnosti pro všechny.

<https://www.sdg-data.cz/>

Aktivita SDG

Stručně představíme SDG, cíle udržitelného rozvoje (sustainable development goals). Na několika kopiích rozprostřeme karty cílů ve formátu A4, případně rozdáme několik kopií A4 se všemi cíli. Studentstvo vybírá ty cíle, které souvisejí s daným kolem.

Máme-li více kopií, můžeme je následně přilepit na tabuli/flipchart k názvu kola.

Ví studenti, co je to OSN?(Organizace spojených národů)

Mezinárodní organizace sdružující nezávislé státy, jejichž společným cílem je ochrana míru a bezpečnosti a zlepšování podmínek pro život lidí na celém světě. Vznikla 24. října 1945, u jejího zrodu stálo 51 států. Dnes má 193 členů (států).

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)

17 Cílů udržitelného rozvoje představuje program rozvoje na následujících 15 let (2015–2030) a navazuje na úspěšnou agendu Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Cíle udržitelného rozvoje jsou výsledkem tříletého procesu vyjednávání, který začal na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012 v Riu de Janeiro. Na formulaci SDGs se podílely všechny členské státy OSN, zástupci občanské společnosti, podnikatelské sféry, akademické obce i občané ze všech kontinentů. Agendu udržitelného rozvoje oficiálně schválil summit OSN 25. září 2015 v New Yorku v dokumentu Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development (Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030), jehož součástí jsou i Cíle udržitelného rozvoje.

5. Význam situací ve hře

1. kolo: Výstavba textilky (30 min)

Cílem je odhalit problémy textilního průmyslu, ukázat jejich propojenost s našimi životy a navrhnout řešení problémů - globální i individuální (co můžu udělat já)

Úvod (5 min)

Připomeneme situaci - Jak jsme teď zjistili, v Kambodži chyběl moderní průmysl, lidé neměli práci, začít stavět textilní továrny, kteří zaplatí západní investoři, se zdálo jako dobrý nápad

Úkol: Podívejte se na cedulky svého oblečení a zjistěte, kde bylo vyrobeno.

Kdo našel Made in China?

Kdo Made in Bangladéš?

Kdo Made in Vietnam?

Kdo made in Kambodža? (v Kambodži ma továrny např. Nike, Hm, Adida, C&A, Hugo Boss)

Kdo made in Czech republic?

Má někdo něco jiného?

Otázka: Proč myslíte, že se většina oblečení vyrábí v Číně, Vietnamu, Kambodži?

Představte si, že byste sami šili a prodávali trička. Zkuste přemýšlet nad tím, kolik času byste s tím strávili - návrh, stříh, prototypy, co musíte napřed nakoupit (látky, nitě, stroj) -

- **Za kolik byste to tričko potom chtěli prodat?**
- **A za kolik si průměrně kupujete tričko/top?**
- **Jak je to možné?**

Fast Fashion (10 min)

Otázka: Znáte spojení "fast fashion"?

Můžete využít některé z následujících videí:

Shluk buněk: <https://www.instagram.com/shluk.bunek/reel/C3-iAC7sMib/>

Natália Pažická: <https://www.facebook.com/watch/?v=1659473171140919&rdid=TNFploem6blud9rz>

Ptejte se studentstva, zapisujte, diskutujte, zmiňte, že oděvní průmysl je velký sektor, ale že podobné problémy panují i v jiných průmyslových odvětvích

Otázky:

- **Jaké problémy jsou spojené s fast fashion?**
- **Co si pamatujete ze hry?**
- **Nízké mzdy** - Dělník v Kambodži má průměrně 190 \$/měsíc, necelých 5000 Kč, v Bangadéši jen 95 \$/měsíc, tedy necelých 2500 Kč (asijský průměr je 200 \$/měsíc)

<https://www.statista.com/statistics/1281264/average-monthly-wage-garment-workers-asia/>

Samozřejmě je v Kambodži výrazně levněji než u nás, příklady cen:

- Pitná voda \$ 1
- Sušenky \$ 1
- Trs banánů \$ 1–2
- Jídlo v restauraci \$ 5–7
- Nudle s kuřecím masem (myšleno nejspíš street food)\$ 2–3
- Celodenní výlet po Angkor Wat \$ 15
- Ubytování \$ 5 – 15

- **Dlouhá pracovní doba** - většinou mezi 10 - 16 hodinami, v Kambodži je šestidenní pracovní týden, v továrnách se ale často pracuje 7 dní v týdnu
- tzn., že za zmíněnou mzdu odpracují dělníci 1,5 - 3x více hodin - hodinová mzda je pak třeba 15 Kč

Špatné pracovní podmínky

- smlouvy na dobu určitou (hrozba neprodloužení smlouvy vytváří tlak na dělníky, aby si nestěžovali)
- sexuální obtěžování
- propuštění kvůli těhotenství
- <https://central-cambodia.org/archives/1061>
- vystavení škodlivým látkám (chemikálie, spaliny - např. z pálení nevyužitého oblečení)
- <https://www.greenpeace.org/international/story/55134/cambodia-workers-pay-the-price-of-fast-fashions-supply-chain-waste-problem/>
- špatná bezpečnost práce - největší katastrofa se stala v roce 2013, kdy se v Bangladéši zřítily továrna a zemřelo 1138 lidí
- <https://www.theguardian.com/business/2016/may/31/rana-plaza-bangladesh-collapse-fashion-working-conditions>
- dětská práce

Ekologické dopady

- <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20201208STO93327/jak-dopada-vyroba-textilu-na-zivotni-prostredi-infografika>
- **CO2** - textilní průmysl je zodpovědný za 10% emisí, více než letecká a námořní doprava dohromady
- celosvětový žebříček se špatně dohledává, obecně nejvíc znečišťují fosilní zdroje (energetika, doprava), zemědělství (metan, odlesňování), ale také stavebnictví (např. výroba cementu je chemický proces s velkým únikem CO2)
- **Znečištění vody** - továrny často vypouští svůj odpad rovnou do vodních toků
- **Odpad** - obvykle končí na skládkách, případně se pálí - z obojího se uvolňuje CO2, z pále i další toxické látky
- **Kácení pralesů** - dřevo se využívá k výrobě celulózových vláken nebo jako topivo
- <https://www.earthday.org/fast-fashion-and-its-devastating-impacts-on-forests-revealed/>
- **Spotřeba vody** - pěstování bavlny spotřebuje enormní množství vody, další voda se používá během výroby
- **Mikroplasty v ocánech** - velká část oblečení je z umělých materiálů, polyester je největším zdrojem mikroplastů
- <https://www.theguardian.com/science/2016/sep/27/washing-clothes-releases-water-polluting-fibres-study-finds>

Aktivita SDG

Aktivita: Mé lépe oblečené já

- Co můžu udělat pro zmírnění negativních dopadů textilního průmyslu? (15 min)

Rozdělte studentstvo do skupin po cca 5 - můžete ponechat skupiny ze hry nebo vytvořit skupiny po jednotlivých postavách (zemědělstvo, greeninfluencerstvo atd.)

- **Brainwriting** - co vše vás napadá, že se dá udělat? 3 min

(kupovat méně oblečení, upcyklovat oblečení, nakupovat slow fashion, v second handech, chodit na swapy, půjčovat si oblečení, uspořádat bazárek nebo swap ve škole, informovat na sociálních sítích, mluvit o tom s rodinou a přáteli, podpořit organizaci, která se řešení problémů spojených s fast fashion věnuje - finančně nebo dobrovolnický, napsat představitelům své oblíbené značky, volit strany, které prosazují udržitelná řešení, vstoupit do některé z těchto stran...)

- **Vyberte si jednu z možností a rozpracujte ji do konkrétních kroků - 7 min**

- *co je cílem např. nakupovat z řetězců za rok o polovinu méně*

- *analýza stávající situace - co, kdy, proč a kolik nakupuji*

- *když si budu chtít něco koupit, počkám 1č dní*

- *pokud to stále ještě chci, zamyslím se, jestli si věc nemůžu opatřit jinak než z řetězce*

- *pokud ano, zkusím si věc půjčit vyswapovat, koupit v second handu nebo na Vintedu*

- *pokud ne, zamyslím se ještě jednou, jestli věc opravdu chci a až potom si ji koupím*

- *budu si zapisovat všechny své nákupy oblečení*

na konci roku můžu spočítat, kolik vody jsem ušetřila/a

- **Představení skupinové práce ostatním, komentář ostatních - 5 min**

2. kolo: Kácení deštných pralesů (15 - 20 min)

Cílem je odhalit, proč se pralesy kácí a proč je to problém, proč to může mít dopad i na nás v ČR, ideálně navrhnout řešení problémů - globální i individuální (co můžu udělat já)

Úvod (5 - 10 min)

Připomenutí kola - podle summitu OSN postupuje ekologická krize. Ubývá živočišných druhů i deštných pralesů.

Tipnete si, co znamená číslo 46 300?

Aktivita: Dokážete správně přiřadit počty procent ohrožených druhů k daným kategoriím? (rozložte na zem karty s čísly procent a ikonami tříd).

<https://www.iucnredlist.org/>

Zkuste hádat:

- Kde byla vyfocena tahle fotka?
- Co je na fotce?
- Kdy byla vyfocena?

Jedná se o fotografii z fotopasti z roku 2007, na které je zachycen poslední tygr v Kambodži:

https://wwf.panda.org/projects/connect2tigers/last_tiger_of_cambodia/

- Tenhle příběh by ale nakonec mohl mít dobrý konec. **Co se stalo o 10 let později, v roce 2017?**

Předseda vlády slíbil, že tygři budou do Kambodži reintrodukováni (vysvětlíte význam slova). Teď, na konci minulého roku, se to opravdu stalo. První skupiny tygrů (3 samice a 1 samec) byla vypuštěna do přípravného centra na okraji pralesa: <https://conservewildcats.org/2024/09/05/tiger-reintroduction-2/>

Otázka:

- **Tipnete si, kolik procent území pokrýval před 50 lety prales v Kambodži?**
- **Kolik ho pokrývá dnes?**

Wikipedie: "Tempo odlesňování kambodžského území bylo v posledních desetiletích jedno z nejvyšších na světě. Od roku 1969, kdy více než 70 % území pokrýval primární deštný prales, kleslo pokrytí lesy na pouhé 3,1 % v roce 2007. Mezi roky 1990 až 2005 ztratila Kambodža celkem 25 000 km² lesů, z toho 3 340 km² byl původní deštný prales. Od roku 2007 se na území Kambodže nachází méně než 3 220 km² původního pralesa."

Otázka: Proč se pralesy kácí? (5 min)

- **Získání zemědělské půdy** - pěstování (zmiňovaná bavlna, sója), pastva hospodářských zvířat
- **Těžba dřeva** - palivo, stavebnictví, nábytkářství, celulóza, papír

Otázka: Proč je kácení pralesů problém?

Kácením a zpracováním dřeva uniká do atmosféry CO₂ a tím se zvyšuje oteplování

Kácením ubývá biodiverzita

- zmenšuje se plocha, kde mohou pralesní organismy žít, ubývají populace i druhy - proč je to problém?
- ekosystémy s malou divezitou přestávají být odolné a hrouť se (což se nakonec může stát i planetárnímu ekosystému Země)
- díky milionům druhů funguje rozklad organických zbytků, což vytváří rodnou půdu a opylování, které je pro zemědělství nezbytné

<https://www.veronica.cz/ochrana-biodiverzity>

- je možné, že se nacházíme v tzv. 6. vymírání druhů: víte, kdy bylo páté? Vte, co to znamená? Téměř kompletní obměna organismů na zemi - dominovat začnou obvykle jiné druhy než doposud, pravděpodobně by to tedy znamenalo zánik člověka
-

https://cs.wikipedia.org/wiki/Vym%C3%ADr%C3%A1n%C3%AD_v_holoc%C3%A9nu

Kácení mění vodní koloběh - způsobuje povodně a erozi půdy

Další zdroj: https://www.sci.muni.cz/~dobro/zemsky_povrch_lesy.html

Řešení (5 min)

Otázka: Jak lze kácení omezit? - Co můžu udělat já?

Ochrana pralesů - regionální, státní a mezinárodní úroveň

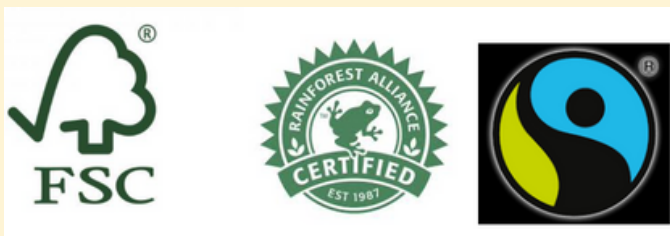
Zajištění obživy pro společnosti žijící poblíž pralesů -

Zapojení místních - např v Kambodži se vesničané stávají dobrovolnými strážci:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/vesnicane-v-kambodzi-chrani-prales-vlastnimi-silami-casto-pred-vlastnimi-lidmi-92363>

Certifikace dřeva a zemědělských výrobků:

- znáte tyhle obrázky? Víte, co znamenají?

FSC: https://cs.wikipedia.org/wiki/Forest_Stewardship_Council

Rainforest alliance: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rainforest_Alliance

Fairtrade: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fair_trade

<https://www.silvarium.cz/zpravy-z-oboru-lesnictvi-a-drevarstvi/jak-zachranit-destne-pralesy-jde-to-i-bez-omezeni-zemedelstvi>

Aktivita SDG

3. kolo: Několik krizí najednou (10 min)

Cílem je představit současnou světovou krizi a ukázat, že řešení může přinést jedině globální spolupráce.

Připomenout kolo - od roku 1993 se nic moc nezlepšilo, naopak se zvětšuje ekologická krize a s tím související politické krize

Otázka: V kambodži jsou častější a častější záplavy - proč?

- kvůli odlesňování - původně lesní půda zbavená porostu nedokáže zadržet množství vody ze srážek ani z rozvodněných řek
- kvůli postupující klimatické krizi - ta má za následek jinou distribuci srážek, než jakou jsme byli po staletí zvyklí - ubývá dlouhodobých dešťů a přibývá náhlých, prudkých, přívalových dešťů

Otázka: Proč je změna klimatu problém?

<https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20180905STO11945/jak-klimaticka-zmena-ovlivnuje-evropu-infografika>

- zapisovat odpovědi osd studentstva
- objevují se některé z těchto problémů i u nás v ČR?

Řešení - Jak zastavit klimatickou krizi?

Diskutujeme:

- Co mohu udělat já?
- Co musí být výsledkem mezi/národní spolupráce

4.kolo: 2040 - Není co ztratit / kolaps civilizace / konec světa

Nechte skupiny, aby řekly, jak kdo dopadl.

- **Myslíte, že nás čeká některá z těchto budoucností?**
- **Je něco, co uděláte nebo co ve svém životě změníte, abyste zmírnily problémy, které jsme zde probírali?**

6. Taháky pro lektory:

Techniky rychlé zpětné vazby:

- **Palce** – účastníci mají 3 polohy palce (nahoru, dolů, horizontálně), čímž vyjádří spokojenost/nespokojenost
- **Čísla na prstech** – účastníci ukážou na prstech ruky na kolik jsou spokojeni (1-5/10)
- **Teploměr** – účastníci ukážou jak jsou spokojeni tím, jak vysoko dají ruku

O KAMBODŽE

Rudí Khmerové a genocida (1975–1979)

Tento režim usiloval o vytvoření agrární komunistické utopie a zničil infrastrukturu země i její vzdělávací systém. Během vlády Pol Pota a Khmerů Rudých zemřelo přibližně 1,7 milionu lidí v důsledku nucených prací, hladu, nemocí a poprav.

Ekonomická obnova po občanské válce

Po období válek a genocidy se Kambodža postupně obnovuje. Její ekonomika je nyní zaměřena na textilní průmysl, turistiku a zemědělství, ale stále čelí problémům, jako je chudoba a nedostatečná infrastruktura.

Mládí a demografická struktura

Kambodža má velmi mladou populaci – více než polovina obyvatel je mladší 25 let. To je důsledek demografických změn způsobených genocidou Khmerů Rudých a má to vliv na vzdělávání, pracovní trh i společenské změny.

Angkor Wat – kulturní dědictví

Kambodža je domovem Angkor Watu, největšího náboženského komplexu na světě. Původně byl zasvěcen hinduistickému bohu Višnu, později se stal buddhistickým chrámem. Symbolizuje bohatou historii Khmerské říše (9.–15. století).